

Paula en Vallij Rosenbund

Paula Rosenbund-Tausk werd op 10 juli 1871 in het Poolse Stenchewo geboren. Zij trouwde in haar geboorteplaats toen zij 26 jaar was met Malwin Rosenbund.

Malwin werd op 28 september 1869 in Olsau in Duitsland geboren. Hij overleed op 2 mei 1922 in Breslau in Duitsland in Silezië en was toen 52 jaar.

Paula werd dus al op jonge leeftijd – 50 jaar – weduwe. Haar eerste kind, het zoontje Oscar heeft maar een week geleefd van 27 november tot 4 december 1898. Op 7 augustus 1900 werd haar dochter Ilse geboren. Zij woonde toen nog in Polen in Krotoschin. Wellicht vanwege de vele progroms in Polen zijn zij daarna naar Duitsland gevlucht.

Haar tweede dochter Vallij Rosenbund werd op 6 juni 1904 in het Duitse Hannover geboren, de moeder was toen 34 jaar.

Binnen Duitsland zijn zij twee keer verhuisd eerst naar Breslau – het huidige Wroclaw

ligt nu in Polen – in Silezië. Vanuit Silezië zijn zij naar Berlijn verhuisd. Vanuit Berlijn vluchtten zij na de machtsovername door Hitler op 3 juni 1936 naar Maastricht. [Ook mijn vader verhuisde indertijd vanuit Silezië naar Berlijn en van daaruit naar Nederland.]

Paula ging in Maastricht wonen aan de Grachtstraat 14. Twee jaar later op 28 november 1938 verhuisde zij binnen Maastricht naar hier de Statensingel 193. Haar dochter Vallij arriveerde op dit adres van haar moeder drie dagen later namelijk op 1 december 1938, zij kwam toen uit Berlijn naar Nederland. Deze twee Joodse vrouwen zijn dus vanuit Berlijn naar Maastricht gevlucht op respectievelijk de 64-jarige en 34 jarige leeftijd.

Beiden hadden geen beroep volgens de gemeente Maastricht maar volgens het Joods Monument en het Amsterdamse gemeente archief was Vallij hulp in de huishouding (dienstbode). Ik kom dadelijk nog terug op de twee dochters Ilse en Vallij.

Moeder Paula verhuisde op 5 februari 1943 – in de oorlog dus waarschijnlijk gedwongen – binnen Maastricht naar de Coxstraat 6. Bij haar huis hebben een tweetal landverraders en antisemieten van de Zentralstelle für Jüdische Auswanderung (Joodse emigratie) op 3 oktober 1942 de inboedel geïnventariseerd. Op 11 februari 1943 ongeveer 2 maanden voor hun deportatie is de inboedel uit hun woning gehaald terwijl beiden er nog inwoonden. [Met de Deutsche Reichsbahn is de inboedel naar Duitsland verzonden. De waarde van de inboedel werd gesteld op FL.100,=.]

Aan de Coxstraat trok zij in bij Leon Leeraar en zijn vrouw Marianne Leeraar-Schaap. (Voor Leon en Marianne leggen wij over een uur struikelsteentjes aan het Lakenweversplein) [Paula's inboedel staat in het document bij de biografie van het echtpaar Schaap op deze website.] Zij bleef daar maar kort want twee maanden later werd Paula met Leon en Marianne Leeraar op 8 april 1943 gedeporteerd naar Westerbork

waar zij op 26 juni 1943 overleed; zij was toen 71 jaar.

Haar dochter Vallij verhuisde op 2 maart 1939 van Maastricht naar Rotterdam en ging daar wonen aan de Westsingel 1b. Drie maanden later op 15 juni verhuisde zij naar Amsterdam waar zij zo ongeveer elke maand op een ander adres in de periode 1939-1942 stond ingeschreven. Zie de volgende 15 adressen. Ik ga deze nu niet allemaal noemen. **Deze niet volledig voordragen**

15 juni 1939	Jan van Eijckstraat 23 huis
5 september 1939	Euterpestraat 127 II
8 november 1939	Albrecht Dürerstraat 23 I + II
1 december 1939	Opgen BR
11 december 1939	Cliostraat 20 I
5 januari 1940	Schubertstraat 43 huis
19 september 1940	Titiaanstraat 48 huis
5 mei 1941	Runstraat 7 II
30 juni 1941	Westeinde 21 huis
7 augustus 1941	PB 5487

3 september 1941	Nicolaas Witsenkade 41 huis
4 juni 1942	Stadionweg 198 II
22 september 1942	Runstraat 7 II
27 november 1942	Merwedeplein 7 II
16 december 1942	Plantage Middenlaan 40

Zij zou ook nog aan de Oude Schans 74 hebben gewoond.

Ik vermoed dat voor haar verhuizingen de maatregel van 1 januari 1942 dat Joden geen niet-joods huishoudelijk personeel in dienst mochten nemen, van invloed is geweest. Ook de adressen van daarvoor zaten grotendeels in de Beethovenbuurt in Amsterdam oud-zuid waar veel meer welgestelde Joden woonden. Ook woonde zij aan het Merwedeplein in de Rivierenbuurt waar ook Anne Frank woonde. Twee keer heeft zij twee maanden bij haar oudere zus Ilse aan de Runstraat 7 II gewoond. Vanuit Amsterdam werd Vallij op transport gezet naar Westerbork waar zij op dinsdag 18 mei 1943 werd gedeporteerd naar Sobibor waar

zij drie dagen later op 21 mei 1943 werd vergast. Zij was toen 38 jaar.

Deze 64ste deportatietrein vertrok met 2511 personen naar Sobibor waar iedereen in dit vernietigingskamp meteen werd vergast.

Naar alle waarschijnlijkheid hebben moeder en dochter elkaar in Westerbork in 1943 nog gezien en heeft de moeder de deportatie van haar dochter in mei nog mee moeten maken. Als gezegd de dochter werd op dinsdag 18 mei naar Sobibor gedeporteerd en dat was precies een week na de deportatie op 11 mei naar Sobibor van Leon en Marianne Leeraar-Schaap de vrienden en huisgenoten van Paula.

Een maand later is Paula Rosenbund-Tausk op 26 juni 1943 in het kamp Westerbork omgekomen en op 28 juni 1943 gecremeerd. De urn met haar as is op de joodse begraafplaats in Diemen [bijgezet op veld U, rij 9, graf nr. 22.]

Weer een maand later op 23 juli 1943 werd haar oudste dochter Ilse op 42 jarige leeftijd met haar man ook in Sobibor vermoord.

Haar echtgenoot Louis van Gelder, vertegenwoordiger van beroep was op 11 september 1893 in Groningen geboren.

Ilse en Louis woonden aan de Runstraat 7 II (de zogenoemde zeven straatjes) in Amsterdam. Zij waren op 17 januari 1934 in Maastricht getrouwd. Waarom zij in Maastricht zijn gehuwd is ons niet bekend. Haar moeder woonde toen nog in Duitsland en zijn ouders in Groningen terwijl zij in Amsterdam gingen wonen.

In (7 en 11) november 1942 zat Ilse in barak 37 in Westerbork, zij heeft dan ook meer dan 8 maanden in Westerbork doorgebracht voordat zij op dinsdag 20 juli 1943 naar Sobibor werd gedeporteerd.

Louis werd 47 jaar toen hij op 23 juli 1943 samen met zijn vrouw Ilse en 2209 Nederlandse Joden uit deze trein in Sobibor werd vergast. De moeder van Louis en al haar kinderen, de vier broers en de drie zussen van Louis zijn eveneens in de Shoah vermoord. Dit illustreert opnieuw de vernietiging van bijna alle Nederlandse Joden (84%, van de 140.000 Joden hebben

slechts 16% 21.674 de oorlog overleefd door onder te duiken 16.224, in Westerbork kunnen blijven 918, en door terug te keren uit de kampen 5.450). Louis zijn moeder Keetje van Gelder Koekoek 81 jaar oud uit Groningen werd op dezelfde dag in Sobibor vergast.

Wij leggen voor Vallij een struikelsteentje voor dit huis aan de Statensingel 193 waar zij samen met haar moeder Paula heeft gewoond.